

fortepianowe

95. LISZT cztery małe utwory

PWM

CZTERY MAŁE UTWORY

Do druku przygotował
Władysław Kędra

Sehr langsam (Adagio)

FRANCISZEK LISZT

Fortepian

una corda *pp* *Red* * *Red* *

espressivo

mf

ten.

ten.

tre corde Red * *pp* *Red* *pp* *

a tempo

rit.

ten. *Red* * *Red* * *Red* * *sempre una corda*

Red * *Red* *

Red * Red *

p espressivo

cresc. molto

Red * Red * Red tre corde * Red Red Red Red * Red Red Red Red

appassionato

ff ten. ten. ff ten. ten.

Red * Red * Red * Red *

rallentando

Più lento 4 espressivo

mf ten. un poco marc.

Red * Red *

sempre più ritardando

morendo

Red * Red Red * Red Red Red *

II

Moderato

dolce e cantabile

The musical score consists of five systems of two staves each (treble and bass clef). The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and the time signature is 3/4. The piece is marked 'Moderato' and 'dolce e cantabile'. The first system includes a piano (*p*) dynamic and a 'Red' marking with an asterisk. The second system includes a piano (*p*) dynamic, a 'Red' marking with an asterisk, and a 'poco marcato' instruction with a sequence of fingerings: 5, 2, 1, 3, 2, 1. The third system includes a 'rinforz.' (ritornello) marking and a 'Red' marking with an asterisk. The fourth system includes a 'Red' marking with an asterisk. The fifth system includes the instruction 'piu rinforzando e molto legato', a piano (*p*) dynamic, and a 'tranquillo' marking. The score concludes with a 'Red' marking with an asterisk and a sequence of fingerings: 3, 1, 5, 2, 1, 3, 2.

un poco animato

agitato e affettuoso.

poco a poco cresc.

Red * Red * Red *

più cresc.

Red * Red * Red *

a tempo

patetico

fff

mf

f. sonoro

Red * Red * Red *

il basso poco marcato

Red * Red * Red * Red Red Red Red Red Red Red *

declamato

sospitosamente

ritenuto

Red * Red * Red * Red Red Red *

diminuendo

pp

p

smorz.

ppp

III

Sehr langsam (Adagio religioso)
lontano e mormorando, quasi niente

pp *dolcissimo*
e legatissimo

una corda

un poco espressivo

due corde

ritenuto $\frac{3}{2}$ *a tempo*
dim. smorz. *dolcissimo*

una corda *

molto ritenuto

Red Red Red Red * Red * Red * Red Red *

IV

Andantino

2(3) 1, 4 2, 3 1, 5 3(2), 4(3) 2(1), 4 2, 2(3) 1

p semplice espressivo a piacere

un poco accelerando
un poco cresc.
un poco con ped.

4 2, 3 1, 5 3, 4 2, 3 4, 3 1

mf

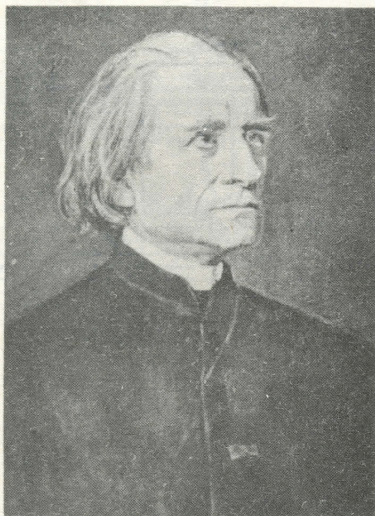
Red

un poco ritenuto
più ritenuto
dim.
smorz. pp

4 4 4 4, 2 2 2 2, 4 3 4 3, 2 1 2 1

Red * *Red* *

MINIATURY FORTEPIANOWE

LISZT

„Moja życiowa droga w graniu i pisaniu nut dzieli się jak klasyczna tragedia, chociaż w nieklasyczny sposób, na pięć aktów” — powiedział w starości Liszt. Akt pierwszy to „lata dziecięce do śmierci ojca”. 22 października 1811 w Raiding na Węgrzech przychodzi na świat Franciszek, jedyny syn Adama Liszta, oficjalisty w dobrach Esterhazy, i Anny Marii Lager, córki piekarza z Krems. Chłopiec zaczyna uczyć się gry fortepianowej mając lat sześć, a już po trzech latach jego niepospolite postępy zjednują mu pomoc pięciu magnatów węgierskich, którzy wyznaczają stypendium, by mógł dalej kształcić się w muzyce. W r. 1822 Adam Liszt wyjeżdża z synem do Wiednia. Franciszek studiuje grę fortepianową u największego pedagoga epoki, Karola Czernego, a teorię muzyki i wybitnego włoskiego kompozytora operowego, Antonia Salieriego. Po roku Czerny uznaje, że niczego więcej już cudownego chłopca nauczyć nie potrafi, i w jesieni 1823 Franciszek wyjeżdża z ojcem do Paryża. Młodziutki artysta zdobywa rychło sławę ośmiewającego wirtuoza, wystawia swoją jedyną operę *Don Sanche*, bierze lekcje teorii i kontrapunktu u Ferdynanda Paëra i Antoniego Reichy. Pośród podróży koncertowych Franciszek po francuskiej prowincji i do Anglii umiera w r. 1827 Adam Liszt.

Rozpoczyna się akt drugi jednego z najbujniejszych żywotów artystycznych: „Studiowanie i twórczość w Paryżu i przejście do w Genewie i Włoszech przed motm powtórnym wystąpieniem w Wiedniu (1836), którego powodzenie określiło całą moją dalszą karierę wirtuoza”. Liszt dojrzewa w obcowaniu z elitą intelektualną romantycznego Paryża; zdobywa najwyższe kręgi towarzyskie, doznaje potężnie pobudzających wrażeń muzycznych: symfonia Berliozu objawia mu w r. 1830 estetykę muzyki programowej, gra Paganiniego daje w r. 1831 przeczuć utajone możliwości techniczne, jakie kryje jeszcze w sobie fortepian, a sztuka Chopina ukazuje w r. 1832 nowe dziedziny ekspresji muzycznej. Na lata paryskie przypada też początek dziewięcioletniego romansu Liszta z wykształconą i artystycznie usposobioną Marią hr. d'Agoult, z czasem matką jego trojga

dzieci. Z końcem tego aktu żywota Liszt jest już pianistą o „transcendentalnej” technice, kompozytorem o ukształtowanej ideologii romantycznej, autorem poetyckich impresji fortepianowych, ujętych później w cykl Szwajcarskich i włoskich *Lat pielgrzymstwa*, i etud prezentujących pomysły fakturalne wyrosłe z bezprzykładnego do owych czasów owładnięcia instrumentem.

W r. 1838 zaczyna się szumny akt trzeci: dziewięć lat wielkich podróży koncertowych wzdłuż i wszerz Europy. Największy z pianistów przebiega triumfalnie szlaki europejskie od Kadyksu do Petersburga, od Edynburga do Konstantynopola. Jego twórczość podówczas to poszerzanie repertuaru utworami, które mają uwodzić słuchaczy powabami znanych melodii i oszałamiać wspaniałą grą fortepianową: są to fantazje i parafrazy na tematy z oper bądź na tematy ludowe. Spośród nich największy rozgłos zyskały ropsole węgierskie, „rodzaj antologii patriotycznej” — jak je nazywał Liszt. W r. 1847 w Kijowie poznaje artysta drugą znaczącą kobietę swego życia: Karolinę z Iwanowskich księżnę Sayn-Wittgenstein, towarzyszącą kilkunastu lat następnym. W r. 1848 osiada z nią w Weimarze jako wielkokształcący kapelmistrz nadworny.

Tak rozpoczyna się akt czwarty: „skupienie myśli i praca w Weimarze”, dwunastoletnia (1848–60) wyteżona działalność kompozytora, dyrygenta, pianisty, pedagoga, promotora i propagatora nowej muzyki — nieporównana działalność, która sprawi, że stare miasto Goethego i Schillera stanie się po raz drugi ogniskiem artystycznego życia Niemiec. Okres weimarski przynosił ważki zwrot w twórczości Liszta: kompozytor zajmuje się przede wszystkim orkiestrą i pisze 12 poematów symfonicznych, w których wykształca ostatecznie swoistą technikę wariacyjną i daje wzory swobodnego, wyzwolonego z tradycyjnych schematów rozwoju formy. Na okres ten przypada także ostateczna krystalizacja Lisztowskiego planizmu.

Akt piąty zaczyna się rezygnacją ze stanowiska kapelmistrzowskiego w Weimarze: zrażony opozycją Liszt wyjeżdża do Rzymu na trzy lata, po czym przez lat z górą dwadzieścia, otoczony rzeszą uczniów — wykształcił ich przeszło czterystu — wieść będzie wędrowny żywot, przebywając dłużej na przemian w Budapeszcie, Rzymie i Weimarze. Komponuje ciągle, a usposobiony mistycznie, otrzymawszy niższe święcenia duchowne, najwięcej sił poświęca pisanu muzyki kościelnej. Jego siła twórcza nie słabnie, jego wynalazki harmoniczne, konstrukcyjne i fakturalne zapłodnią różne style i różnych kompozytorów, ale tymczasem olbrzymia przemoc artystyczna Wagnera usuwa w cień muzykę Lisztowską. Znużony sławą i hołdami kompozytor troszczy się już tylko o to, by „jak najdalej cisnąć w przyszłość swoją włócznię”. Cisnął ją też daleko: jego późne utwory nawet najgorętszym wielbielcom wydają się dziwactwem, w ćwierć wieku zaś potem brzmieć będą jak słowo proka. Wśród ustawicznych podróży i ciągłego tworzenia zbliża się kres: w podróży z Luksemburga do Bayreuth Liszt nabrał się zapalenia płuc. Słyszysz jeszcze muzykę, którą ponad wszelką inną sobie upodobał: *Tristana i Izoldę* Wagnera, i umiera w Bayreuth 31 lipca 1886.

Genialna wynalazczość Liszta w dziedzinie faktury fortepianowej zauważyła na całym dal-

szym rozwoju muzyki fortepianowej. Liszt, wyszedłszy z planizmu skodyfikowanego w muzyce pedagogicznej Czernego, przez trzydzieści lat rozbudowywał go, rozszerzając pole dźwiękowe, wielokrotniejąc płaszczyznę, wprowadzając rozłożystą akordykę i rozpręstrzeniając zasłęg pasaży. Dokonania te doprowadziły do powstania nowej techniki gry, a w dziedzinie kompozycji zrodziły monumentalny „pianizm symfoniczny” Liszta, który dojrzał i doznał artystycznego oczyszczenia w pierwszych latach weimarskich, kiedy Liszt, zaniechawszy wirtuozowskiej przesady, mógł wreszcie z dumą powiedzieć, że „doszedł do punktu, w którym styl jest adekwatny z myślą muzyczną”. W okresie następnym Liszt, nie zarzucając dawnej manery, zaczął stosować inną fakturę: jej przejrzystość i wykorzystanie brzmieniowych właściwości różnych rejestrów zapowiadają już nową kolorystykę fortepianową: planizm ten, połączony z odmienną chemią harmoniczną i „impresjonistycznym” zamysłem estetycznym, odezwało się niebawem w mnogich utworach Ravela i Debussy'ego.

CZTERY MAŁE UTWORY

Miniatury te nie stanowią bynajmniej ułożonego przez Liszta cyklu: połączył je z wydawcą Schott, który wydobył je z rękopisów i ogłosił w r. 1928. Nie łączy ich ani czas powstania, ani wewnętrzna więź cykliczna; wypadła je przeto rozpatrywać i wykonywać oddzielnie.

Sehr langsam. (E-dur). Około r. 1850 Liszt napisał muzykę do erotyku Ludwika Uhlanda *Seliger Tod*. W tym samym roku utworzył transkrypcję fortepianową tej pieśni i połączył ją z transkrypcjami dwóch innych pieśni — *Hohe Liebe* do słów Uhlanda i *O Lieb, o Lieb, so lang du lieben kannst* do słów Ferdynanda Freiligratha — w słynny cykl trzech nakturów fortepianowych *Liebesträume*, przewyższający zaletami artystycznymi wokalne pierwowzory. W piętnaście lat później wrócił do dawnej melodii i opracował ją po raz drugi na fortepian. Faktura tej wersji jest prostsza od faktury nakturu z r. 1850, a forma wydatnie skrócona.

Moderato (As-dur). Utwór ten, napisany w r. 1865, jest znakomitym świadectwem syntetyzujących zdolności melodycznej wyobraźni Liszta; na kształt jego fortepianowej muzyki wpływało nie tylko brzmienie i techniczne możliwości innych instrumentów, ale i głos ludzki. Melodia tego utworu, choć pomysłana wprost na fortepian, zdradza swój wokalny rodowód: deklamacyjne zwroty, frazy regulowane jakby oddechem i jakby na głosie oparte, wyraziste, prawie wokalne okrzyki nasuwają wyobrażenie recytacyjnego śpiewu i, wraz ze znamionym patetycznym liryzmem, czynią tę miniaturę typowym przykładem Lisztowskiej odmiany „pieśni bez słów”.

Sehr langsam (Fis-dur). Miniatura napisana w r. 1873 — krótka, o przeźroczystej, późnej fakturze Lisztowskiej, jednotematyczny utwór w typie preludium, o typowej również dla późnego Liszta „modlitewnej” ekspresji.

Miniaturowym, jeden nastroj wyrażającym preludium jest także powstałe w r. 1876 *Andantino* (Fis-dur).

wb

Okładkę projektował Adam Młodzianowski. Redaktor: Ligia Pilecka

Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków, al. Krasińskiego 11 a. Wyd. III, 1080 egz., 1,6 ark. wyd., 1 ark. druk. Druk ukończono 1987 r. Prac. Poligraf. PWM, Kraków, al. Krasińskiego 11 a. Zam. nr 78/86. L-19/2686. Cena 35 zł

ISBN 83-224-2514-7